

ปฏิกริยาระหว่างยา

วิศิษฐ์ สิตปรีชา *

ที่แท้จริงแล้วความสนใจในเรื่องปฏิกริยาระหว่างยา (Drug interaction) น่าจะมีมาตั้งแต่สมัยโบราณ จากคำกล่าวของหมอจีนและหมอไทยแผนโบราณเกี่ยวกับยาดูกัน แต่คำกล่าวนั้นดูจะเลือนรางหายไป ในขณะที่การแพทย์ปัจจุบันเจริญขึ้นพร้อมกับใช้ยาสำเร็จรูปจากต่างประเทศมากขึ้น ถึงกระนั้นก็ตีหนังสือเภสัชวิทยาเก่าๆ ก็ยังพูดถึงฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา (pharmacological action) ของยาชนิดต่างๆ ในรูปของ potentiation synergism และ antagonism ตลอดจน incompatibility ของยาบางชนิดซึ่งโดยแท้จริงแล้วก็คือความรู้ในเรื่องปฏิกริยาระหว่างยานั่นเอง

ปัจจุบันนี้ความก้าวหน้าในการผลิตยามากขึ้น มียาในท้องตลาดมากมาย การใช้ยาเป็นไปอย่างกว้างขวาง ทำให้ความรู้ในเรื่องปฏิกริยาระหว่างยาเป็นสิ่งจำเป็น และเป็นเรื่องที่กลับมารับความสนใจอีก รายงานเกี่ยวกับปฏิกริยาระหว่างยาพบได้เสมอในวารสารการแพทย์ต่างๆ¹⁻⁴ จนเป็นการยากที่จะจดจำได้หมด บาง

ครั้งก็ทำให้เกิดความกลัวในการใช้ยา อันที่จริงถ้ามองให้ลึกซึ้งแล้วความรู้เรื่องปฏิกริยาระหว่างยาน่าจะเกิดขึ้นเองจากความเข้าใจอย่างดีในเภสัชวิทยาของยาแต่ละอย่าง ในแง่คุณสมบัติทางฟิสิกส์และเคมีของยานั้น เข้าใจในเรื่องการดูดซึมยา การรวมกับโปรตีน เนื้อเยื่อหรือ receptor เข้าใจถึงตำแหน่งและกลไกของการออกฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา ตลอดจนการเผาผลาญหรือการถูกทำลาย และการขับออกจากร่างกายของยานั้นๆ ความเข้าใจอันดีในแง่ต่างๆ ดังกล่าวนั้นจะช่วยให้เกิดความรู้เรื่องปฏิกริยาระหว่างยาได้เองโดยไม่ต้องจดจำมากนัก จากนั้นจะเห็นได้ว่ายาจำนวนมากไม่น้อยมีปฏิกริยาซึ่งกันและกัน แม้กระทั่งไวตามินก็อาจเกิดปฏิกริยาซึ่งกันและกันใน enzymatic pathway ปฏิกริยาระหว่างยาบางอย่างให้ผลดี บางอย่างให้ผลร้าย บางอย่างก็ไม่เกิดผลเสียหายอันใด ด้วยเหตุนี้ความรู้ในเรื่องนี้จึงค่อนข้างจะสับสน อย่างไรก็ตามจะสรุปได้เป็นข้อๆ ดังนี้

1. ปฏิกริยาระหว่างยาเป็นเรื่องที่น่าสนใจ เป็นเรื่องซึ่งผู้ใช้อาจต้องทราบ

* แผนกอายุรศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2. การใช้ยาที่ไม่ทราบรายละเอียดทางเภสัชวิทยา เป็นสิ่งซึ่งต้องหลีกเลี่ยงอย่างมาก
3. ปฏิกิริยาระหว่างยาไม่จำเป็นต้องทำให้เกิดผลเสียต่อร่างกายเสมอไป
4. ปฏิกิริยาระหว่างยา มิได้เป็นข้อห้ามสำหรับยา ถ้ามีความจำเป็นต้องใช้และผลเสียน้อยกว่าผลที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

1. Avery GS : Check list to potential clinically important interactions. Drug 5 : 181-211, 73
2. Prescott LF : Pharmacokinetic drug interactions. Lancet 2 : 1239-43, 69.
3. Kabins SA : Interaction among antibiotics and other drugs JAMA 219 : 206-212, 72
4. Rubin, A, Rodda BE, Warrick P et al : Interactions of aspirin with nonsteroidal and anti inflammatory drug in man. Arthr & Rheumat 16 : 635-45, 73